

Ու եթէ, հիմա, եղբայրակիւս համար Մանուէլեանի գործը ներկայացնել նպատակ ունեցող այս գրութիւնս, վնասեմ մերօրեայ մանրէաբաններուն մէջէն գիտուն մը որուն գործը մեր բարեկամին գործին հետ կարենայ բաղդատուիլ, անուն մը անմիջապէս գրչիս տակ պիտի գայ. անունը մեծ Շօտինն, որ ան ալ մէջտեղ հանեց անծանօթ միջբոս մը, սիֆիլիսին տիրօքէթը. եւ որուն գիւտը մեկնակէտը եղաւ անծանօթ մնացած հիւանդութեանց ամբողջ շարքի մը, — սիֆիլիս օգնեց — ուսումնասիրութեան: Մանուէլեանի արժանիքը նուազ չէ մեծ Գերմանին արժանիքէն, եւ իր գիւտին կարեւորութիւնը առնուազն հաւասար է:

Սրտագին, ու հիացումով, կ'ողջունեմ Մանուէլեան պաշտօնակիցս, Հայ Շօտինը:

Dr. PIERRE SEGUIN

✱ ✱ ✱

ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

Մանուէլեանի հայրենակիցները կրնան հպարտանալ այն նպատակով որ իւր վերջինը բերած է՝ եւ կը յուսամ՝ դեռ երկար տան պիտի բերէ՝ բնականոն ու անասնաբանական անդամաբանութեան եւ բժշկական գիտութեան յառաջգիմութեանց:

Իրեն հետ տասը տարիէ ի վեր է միայն որ անճանական յարաբերութիւններ ունիմ, և առաջին օրէն մինչեւ ցարդ մեր բարեկամութիւնը հեղհեղեղ աւելի սերտ դարձած է: Բայց երեսուն տարիէն աւելի է որ Գիտութեանց Ակադեմիայի, Կենսաբանական Ընկերութեանց եւ Հիւանդանոցներու հազորդագրութեանց ու պաշտօնաթերթերուն և Փաթէթօրեան Հաստատութեան Տարեգրութեանց մէջ կը հետեւիմ իր նշանաւոր աշխատութիւններուն, զոր սկսաւ Փրօֆ.

Մաթիաս Տիւվալի աշխատանոցին մէջ՝ Բժշկական Համալսարանը, եւ զոր շարունակեց Փաթէթօրեան Հաստատութեան մէջ: Զղալին գրութեան բնականոն հիւսուածութեան ուսումնասիրութիւնը որ իր առաջին հետազոտութեանց նիւթը կազմեց, զինքը կտրող գործուց ամենաբարձր շահեկանութիւն ունեցող նպատակներ բերել ախտաբանութեան՝ ու մասնաւորապէս սիֆիլիսի եւ կատաղութեան խոցերուն մէջ կոտորուած կիրարկումներուն:

Այդ կիրարկումներէն պիտի շատանամ յիշատակելով 1914ին հրատարակուած փոքրիկ յուշագիր մը, ուր կատաղութեան բռնուած շուններուն ու մարդուն լորձնային գեղձերուն եղծումները կը ծանօթացնէ: Հին ցոյց կուտայ թէ այդ խոցերը չեն գտնուիր այն գեղձերուն մէջ որ թուքը կ'արտադրեն, այլ գեղձային անեղներն իրարմէ գատող միջոցներուն մէջ, թէ նեկրիկ մարմնիկները որոնց ներկայութիւնը սերտօրէն կապուած է կատաղական ժահրին (virus) հետ՝ միջգեղձային միջոցներուն մէջ մեծ թուով գոյութիւն ունեցող Զղալին բջիջներու մէջ կը գտնուին(1):

Շատոնց ի վեր ընդունուած է թէ կատաղութեան բռնուած շուններու թուքը միշտ կատաղական ժահր չի պարունակեր եւ այսպէսով կը բացատրուի որ կատաղութիւնը միշտ այդ անասուններուն լեւծուածքին հետեւանքով չէ որ ի յայտ կուգայ: Կը թուի նոյն իսկ թէ ան բացատրար է որ կը նկատուի այն անձերուն մօտ զոր կատաղութեան բռնուած մարդիկ խաճած են: Այս մասնաշատուկ իրողութիւնները շատ լաւ կը բացատրուին եթէ հաստատուի թէ լորձնային գեղձերուն մէջ երեւցող կատաղական ժահրը ի սկզբան Զղալին բջիջներուն մէջ է միայն որ կը գտնուի: Այն պարագային՝ այդ Զղալին

(1) 1927 Ապրիլին, կատաղութեան միջազգային Համագումարին, Մանուէլեան՝ կատաղութեան միջոցն իսկ երեւան համալսարանէ զղալին բջիջներուն մէջ բնութագրուեալ:

բջիջներուն շուրջը զարգացող բորբոքումը կրնայ ժաճրին աւելի կամ նուազ մինչեւ գեղձային արտահանման արտադրութիւնները հասնելուն յանգիլ:

Եթէ Մանուէլեանի այս հետախուզութեանց վրայ կը ծանրանամ, պատճառն այն է որ անոնք թանկագին լաւարանում մը կարելի գարձուցին ինչ ինչ հաստատումներու զոր ետ ինքս Հանրի Տիւրան աշուկերախ հետ ըրած էի լորձնային գեղձերու եղծումներուն վրայ՝ լեթարգիական անսեփալ իթին մէջ, որոն ախտածին ազդակը գեղարելի չէ եղած մեկուսացնել: Լորձնային գեղձերու այդ եղծումները մեզի թոյլ տուին շատ մը պարագաներու մէջ այդ հիւանդութեան ախտաճանաչումն ընել: Անոնք կը թուին բացատրել այդ հիւանդութեան անփոփոխ բայց քիչ անդամ յայտնի ցոյց տրուած վարակչականութիւնը:

Նոյն կարգի եղծումներ կը տեսնուին նաեւ «փօլ իօմէլ իթ»-ին, հերփէսին, խոյլականջքին (oreillons) մէջ. հիւանդութիւններ որ իրենց ազդեցութիւնը կը գործեն ջղային կեդրոններուն վրայ, եւ կապ մը եւս կը կազմեն ուրեմն այդ այլազան հիւանդութեանց միջեւ որոնց ժաճրը ինամութիւն ցոյց կուտայ ջղային կեդրոններուն հանդէպ:

Արդէն, ինչպէս 1913ին գիտել տուած եմ, Փասթէօրի եւ իր աշխատակիցներուն կատաղութեան վրայ կատարած աշխատութիւններէն է որ ներշնչուած են փորձարկիչներն ու անդամաբան-ախտաբաններն ու «քլ ինիսիէն»-ները՝ «փօլ իօմէլ իթ»-ի, «անսեփալ իթ»-ի, «հերփէսի» վրայ իրենց հետախուզութեանց մէջ: Այդ հետախուզութիւններն են որ գիտ առաջնորդեցին նախկին հիւանդներու շիճուկը (sérum) գործածել «փօլ իօմէլ իթ»-է բռնուած անձեր գարմանելու համար, եւ ինծի թոյլ տուին ձեռք ձգել շատ յաջող արդիւնքներ որ յետոյ հաստատուեցան Միացեալ Նահանգներու, Քանադայի, Աւստրալիայ եւ Նոր

Զելանդիայի մէջ կատարուած փորձարկութիւններով:

Կը մտածեմ թէ լաւազոյն կերպով չէի կրնար ցոյց տալ այն անճշակիւն պատճառները զոր ունիմ բարձրաթէք Հայու մը մեծարանքի այս հարկը հոս մատուցանելու:

Dr. ARNOLD NETTER

★ ★ ★

ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ ԳՈՐԾԸ

Նախընտրելի՝ է որ մանրէաբան մը միանգամայն «քլ ինիսիէն» մը ըլլայ: Եթէ մարդ Փասթէօրի օրինակն աչքի առջեւ ունենայ, քլ ինիքը ամուսնացն անօգուտ պիտի ըլլար. բայց Փասթէօր հանձար մըն էր որ կրնար գուշակել այն բաները որ իրեն ամենէն աւելի օտար կը թուէին: Լապարաթուարի մարդու մը համար որ ախտածին միքրոօններով կը զբաղի, լաւ է որ ան կարենայ, հիւանդներու ծանօթութեան վրայ կրթընելով, լայնարձակել իր գաղափարները որ յաճախ խողովակներու կամ Բոպայի օրկանիզմներու մէջ սահմանափակուած են: Մանուէլեան ապացոյց մըն է այն կարեւորութեան զոր բժշկական հմտութիւնը կրնայ ունենայ լապարաթուարի թեքնիքագէտի մը համար: Ան պիտի կարենար մայր-երակին տորումումին (anévrisme) ախտաբանական անդամազննութեան, կատաղական ախտաբանական «մեքանիզմ»-ին վրայ իր նշանաւոր աշխատութիւնները կատարել, եթէ ջերմեւանդ աշակերտ մը եղած չըլլար էթէնօէ մեծ «քլ ինիսիէն»-ին:

Տոանել-Հինգ տարիէ ի վեր ես կրցած եմ գնահատել Մանուէլեանի գիտական յատկութիւնները: Ան իմ հիւանդանոցս կը յաճախէր, եւ սրովհետեւ ծանօթ էի